

Evropska socialna listina – spremenjena

(Uradni list RS, št. 24/1999 z dne 10. 4. 1999)

Uvod

Vlade, članice Sveta Evrope, ki so podpisnice te listine, so se

ob upoštevanju dejstva, da je namen Sveta Evrope, da doseže večjo enotnost med svojimi članicami glede varovanja in uresničevanja idealov in načel, ki so njihova skupna dediščina, ter pospeševanja njihovega gospodarskega in družbenega napredka, zlasti z ohranjanjem in nadaljnjim uresničevanjem človekovih pravic in temeljnih svoboščin;

ob upoštevanju dejstva, da so se v Konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, podpisani 4. novembra 1950 v Rimu, ter v protokolih k tej konvenciji države članice Sveta Evrope dogovorile, da bodo svojim prebivalcem zagotovile državljanske in politične pravice ter svoboščine, ki so navedene v teh dokumentih;

ob upoštevanju dejstva, da so se v Evropski socialni listini, dani v podpis v Torinu dne 18. oktobra 1961, in v protokolih k tej listini, države članice Sveta Evrope dogovorile, da bodo svojim prebivalcem zagotovile socialne pravice, navedene v njih, da bi s tem izboljšale njihov življenjski standard in njihovo socialno blaginjo;

ob sklicevanju na to, da je Ministrska konferenca o človekovih pravicah, ki je potekala v Rimu dne 5. novembra 1990, po eni strani poudarila potrebo po ohranjanju nedeljive narave vseh človekovih pravic, pa naj bodo državljanske, politične, gospodarske, socialne ali kulturne, po drugi strani pa potrebo po tem, da bi Evropski socialni listini dali svež zagon;

odločene, kakor je bilo sklenjeno na Ministrski konferenci v Torinu dne 21. in 22. oktobra 1991, da bodo posodobile in prilagodile bistvo vsebine listine posebej z namenom, da bi upoštevale temeljne socialne spremembe, do katerih je prišlo po sprejemu besedila;

s priznavanjem prednosti spremenjene listine, ki naj bi postopoma nadomestila Evropsko socialno listino, saj zajema tako pravice, zagotovljene z dopolnjeno listino, kot pravice, zagotovljene z Dodatnim protokolom 1988, ter dodaja nove pravice,

sporazumele o naslednjem:

I. del

Pogodbenice sprejemajo za cilj svoje politike, da si z vsemi ustreznimi državnimi in mednarodnimi sredstvi prizadevajo za ustvarjanje razmer, v katerih je mogoče učinkovito uresničevati naslednje pravice in načela:

1. Vsak mora imeti možnost, da se preživlja s poklicem, ki ga je svobodno izbral.
2. Vsi delavci imajo pravico do pravičnih pogojev dela.
3. Vsi delavci imajo pravico do varnih in zdravih delovnih pogojev.
4. Vsi delavci imajo pravico do pravičnega plačila, ki njim in njihovim družinam zagotavlja dostojen življenjski standard.
5. Vsi delavci in delodajalci imajo pravico do svobodnega združevanja v organizacije na ravni države ali v mednarodne organizacije zaradi varstva svojih ekonomskih in socialnih interesov.
6. Vsi delavci in delodajalci imajo pravico do kolektivnih pogajanj.
7. Otroci in mladostniki imajo pravico do posebnega varstva pred fizičnimi in moralnimi tveganji, ki so jim izpostavljeni.
8. V primeru materinstva imajo zaposlene ženske pravico do posebnega varstva.
9. Vsak ima pravico do ustreznih storitev pri poklicnem usmerjanju z namenom, da se mu pomaga pri izbiri poklica, ki je v skladu z njegovimi sposobnostmi in interesi.
10. Vsak ima pravico do ustreznih storitev pri poklicnem usposabljanju.
11. Vsak ima pravico izrabiti vse možnosti, ki mu omogočijo uživanje najvišjega dosegljivega zdravstvenega standarda.
12. Vsi delavci in osebe, ki jih ti vzdržujejo, imajo pravico do socialne varnosti.
13. Vsak, ki je brez zadostnih sredstev, ima pravico do socialne in zdravstvene pomoči.

14. Vsak ima pravico do storitev socialnovarstvenih služb.
15. Invalidne osebe imajo pravico do samostojnosti, vključitve v družbo in sodelovanja v življenju skupnosti.
16. Družina kot temeljna enota družbe ima za zagotavljanje svojega polnega razvoja pravico do ustreznega socialnega, pravnega in ekonomskega varstva.
17. Otroci in mladostniki imajo pravico do ustreznega socialnega, pravnega in ekonomskega varstva.
18. Državljeni katere koli pogodbenice imajo pravico do vključitve v kakršno koli pridobitno dejavnost na ozemlju katere koli druge pogodbenice enakopravno z državljani te države, razen kar zadeva omejitve, ki temeljijo na obvezujočih ekonomskih ali socialnih razlogih.
19. Zdomski delavci, ki so državljani pogodbenice, ter njihove družine imajo pravico do varstva in pomoči na ozemlju katere koli druge pogodbenice.
20. Vsi delavci imajo v zadevah, povezanih z zaposlitvijo in poklicem, pravico do enakih možnosti in enakega obravnavanja brez razlikovanja na podlagi spola.
21. Delavci imajo pravico, da jih v podjetju obveščajo in se z njimi posvetujejo.
22. Delavci imajo pravico do sodelovanja pri določanju in izboljševanju delovnih pogojev in delovnega okolja v podjetju.
23. Vsaka starejša oseba ima pravico do socialnega varstva.
24. Vsi delavci imajo pravico do varstva v primerih prenehanja delovnega razmerja.
25. Vsi delavci imajo pravico do varstva svojih zahtevkov v primeru plačilne nesposobnosti njihovega delodajalca.
26. Vsi delavci imajo pravico do dostojanstva pri delu.
27. Vse osebe z družinskimi obveznostmi, ki so zaposlene ali si želijo zaposlitve, imajo do tega pravico, ne da bi bile zato izpostavljene razlikovanju, in če je mogoče, brez nasprotja med njihovo zaposlitvijo in družinskimi obveznostmi.
28. Predstavniki delavcev v podjetjih imajo pravico do varstva pred dejanji, zaradi katerih bi bili v manj ugodnem položaju, in jim je treba ponuditi primerne olajšave za opravljanje njihovih funkcij.
29. Vsi delavci imajo pravico, da jih med postopki kolektivnega odpuščanja o tem obveščajo in se z njimi posvetujejo.
30. Vsak ima pravico do varstva pred revščino in socialno izključenostjo.

31. Vsak ima pravico do nastanitve .

II. del

V skladu s III. delom se pogodbenice zavezujejo, da bodo spoštovale obveznosti, navedene v naslednjih členih in odstavkih.

1. člen

Pravica do dela

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice do dela, se pogodbenice zavezujejo, da:

1. kot enega svojih glavnih ciljev sprejmejo doseganje in ohranjanje čim višje in uravnotežene ravni zaposlovanja, pri tem pa težijo k doseganju polne zaposlenosti;
2. učinkovito varujejo pravico delavca, da se preživlja s poklicem, ki ga je svobodno izbral;
3. ustanovljajo ali vzdržujejo brezplačne službe za zaposlovanje za vse delavce;
4. zagotavljajo ali spodbujajo primerno poklicno usmerjanje, usposabljanje in rehabilitacijo.

2. člen

Pravica do pravičnih pogojev dela

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice do pravičnih pogojev dela, se pogodbenice zavezujejo, da:

1. določijo razumno trajanje dnevnega in tedenskega delovnega časa, pri čemer naj bi se delovni teden postopoma skrajševal do ravni, ki jo dopuščajo povečanje storilnosti in drugi pomembni dejavniki;
2. določijo plačane državne praznike;
3. določijo najmanj štiritedenski plačani letni dopust;
4. odpravljajo tveganja, značilna za nevarne ali nezdrave poklice, kjer pa še ni bilo mogoče odpraviti ali dovolj zmanjšati takih tveganj, določijo skrajšanje delovnega časa ali dodatni plačani dopust delavcem, ki opravljajo take poklice;
5. zagotavljajo tedenski počitek, ki je, če je mogoče, na dan, ki je po tradiciji ali običajih v posamezni državi ali območju priznan kot dan počitka;

6. zagotavljajo, da se delavci pisno obvestijo čim prej, nikakor pa ne kasneje kot v dveh mesecih po dnevu začetka zaposlitve, o bistvenih elementih pogodbe ali zaposlitvenega razmerja;

7. zagotavljajo, da delavci, ki opravljajo nočno delo, prejemajo ugodnosti zaradi posebne narave svojega dela.

3. člen

Pravica do varnih in zdravih delovnih pogojev

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice do varnih in zdravih delovnih pogojev, se pogodbenice zavezujejo, da po posvetovanju z organizacijami delodajalcev in delavcev:

1. oblikujejo, izvajajo in občasno pregledajo skladnost državne politike na področju varnosti, zdravja pri delu ter delovnega okolja. Temeljni cilj te politike je izboljšanje varnosti in zdravja pri delu ter preprečevanje nezgod in poškodb zdravja, ki izhajajo iz dela, so z njim povezane ali povzročene, posebno še z zmanjšanjem vzrokov za nevarnosti, ki izvirajo iz posebnosti delovnega okolja;

2. izdajo varnostne in zdravstvene predpise;

3. zagotavljajo uveljavljanje takih predpisov z ukrepi nadzora;

4. spodbujajo pospešen razvoj služb za zdravje pri delu s poudarkom na preventivni in svetovalni vlogi za vse delavce.

4. člen

Pravica do pravičnega plačila

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice do pravičnega plačila, se pogodbenice zavezujejo, da:

1. delavcem priznavajo pravico do takšnega plačila, ki bo njim in njihovim družinam omogočilo dostojen življenjski standard;

2. delavcem priznavajo pravico do višjega plačila za nadurno delo, razen v določenih izjemnih primerih;

3. priznavajo delavcem in delavkam enako plačilo za delo enake vrednosti;

4. priznavajo vsem delavcem pravico do razumnega odpovednega roka pri prenehanju zaposlitve;

5. dovoljujejo odtegljaje od plač le pod pogoji in le v takšni meri, kot je predpisano z zakoni oziroma drugimi notranjimi predpisi ali je določeno s kolektivnimi pogodbami oziroma arbitražnimi odločitvami.

Uresničevanje teh pravic mora biti zagotovljeno s prostovoljno sklenjenimi kolektivnimi pogodbami, z zakonito metodologijo določanja plač ali z drugimi sredstvi, ki ustrezajo razmeram v državi.

5. člen

Pravica do organiziranja

Da bi zagotavljale ali uveljavljale svobodo delavcev in delodajalcev do ustanavljanja lokalnih, državnih ali mednarodnih organizacij za varstvo njihovih ekonomskih in socialnih interesov ter do vključevanja v te organizacije, se pogodbenice zavezujejo, da njihova notranja zakonodaja ne bo taka, da bi omejevali to svobodo, prav tako pa ne smejo biti uporabljeni na način, ki bi to omogočal. V kakšnem obsegu veljajo jamstva, zagotovljena v tem členu za policijo, je določeno z zakoni ali drugimi notranjimi predpisi. Pravilo, ki velja za uporabo teh jamstev za pripadnike oboroženih sil in obseg, v katerem veljajo zanje, je prav tako določeno z zakoni ali drugimi notranjimi predpisi.

6. člen

Pravica do kolektivnega pogajanja

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice do kolektivnega pogajanja, se pogodbenice zavezujejo, da:

1. spodbujajo medsebojno posvetovanje delavcev in delodajalcev;
2. spodbujajo, če jepto potrebno in primerno, mehanizme za prostovoljna pogajanja med delodajalci ali njihovimi organizacijami in organizacijami delavcev, s ciljem, da bi uredile pravila in pogoje za zaposlovanje na podlagi določb kolektivnih pogodb;
3. spodbujajo ustanavljanje in uporabo ustreznih mehanizmov za poravnavo in prostovoljno arbitražo za reševanje delovnih sporov,

in priznavajo:

4. pravico delavcev in delodajalcev do kolektivnega delovanja v primerih interesnih sporov, vključno s pravico do stavke, v okviru obveznosti, ki bi izhajale iz predhodno sklenjenih kolektivnih pogodb.

7. člen

Pravica otrok in mladostnikov do varstva

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravic otrok in mladostnikov do varstva, se pogodbenice zavezujejo, da:

1. določijo za sprejem na delo najnižjo starost petnajst let, razen če so otroci zaposleni pri predpisanih lažjih delih, ki ne škodujejo njihovemu zdravju, morali ali vzgoji;
2. določijo za zaposlitev pri delih, ki po predpisih veljajo za nevarna ali nezdrava, najnižjo starost osemnajst let;
3. določijo, da otroci, ki so še vključeni v obvezno šolanje, ne smejo biti zaposleni pri delih, ki bi jim onemogočala v celoti izkoristiti ugodnosti njihovega izobraževanja;
4. določijo, da bo delovni čas oseb, mlajših od osemnajst let, omejen v skladu s potrebami njihovega razvoja, zlasti s potrebami njihovega poklicnega usposabljanja;
5. priznajo pravico mladih delavcev in vajencev do pravične plače ali drugega ustreznega plačila;
6. določijo, da se poklicno šolanje mladostnika med rednim delovnim časom s privolitvijo delodajalca šteje kot del delovnega dne;
7. določijo, da bodo zaposlene osebe, mlajše od osemnajst let, upravičene do najmanj štiritedenskega plačanega letnega dopusta;
8. določijo, da osebe, mlajše od osemnajst let, ne smejo biti zaposlene pri delu ponoči, razen v tistih poklicih, za katere je tako predpisano z državno zakonodajo;
9. določijo redne zdravniške preglede osebam, mlajšim od osemnajst let, ki so zaposlene v poklicih, določenih z državno zakonodajo;
10. zagotovijo posebno varstvo pred fizičnimi in moralnimi nevarnostmi, ki so jim izpostavljeni otroci in mladina, zlasti pred takimi, ki neposredno ali posredno izhajajo iz njihovega dela.

8. člen

Pravica zaposlenih žensk do porodniškega varstva

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice zaposlenih žensk do porodniškega varstva, se pogodbenice zavezujejo, da:

1. s plačanim dopustom, ustreznimi nadomestili iz socialnega zavarovanja ali z nadomestili iz javnih sredstev omogočijo zaposlenim ženskam, da pred porodom in po njem dobijo dopust najmanj štirinajst tednov;
2. štejejo kot nezakonito, če delodajalec svojo delavko obvesti o odpustu po tem, ko ga ta obvesti o svoji nosečnosti, pa do konca njenega porodniškega dopusta, ali če jo obvesti o odpustu ob takem času, da bi odpust začel veljati v tem obdobju;
3. omogočijo doječim materam, da so lahko v ta namen primeren čas odsotne z dela;

4. s predpisi uredijo zaposlitev nosečnic, porodnic in doječih mater pri nočnem delu;
5. prepovejo zaposlitev nosečnic, porodnic in doječih mater pri podzemeljskem rudarjenju in pri vseh drugih delih, ki so neprimerna, ker so nevarna, nezdrava ali prenaporna in sprejmejo primerne ukrepe za varstvo pravic teh žensk v zvezi z zaposlitvijo.

9. člen

Pravica do poklicnega usmerjanja

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice do poklicnega usmerjanja, se pogodbenice zavezujejo, da glede na potrebe omogočajo ali spodbujajo delovanje službe, ki bo pomagala vsem osebam, vključno z invalidnimi, pri reševanju njihovih problemov v zvezi z izbiro poklica in napredovanja z upoštevanjem sposobnosti posameznika in možnosti njegove zaposlitve; ta pomoč bi morala biti na voljo brezplačno tako za mladostnike, vključno s šoloobveznimi otroki, kot tudi za odrasle.

10. člen

Pravica do poklicnega usposabljanja

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice do poklicnega usposabljanja, se pogodbenice zavezujejo, da:

1. zagotovijo ali spodbujajo glede na potrebe strokovno in poklicno usposabljanje vseh oseb, vključno z invalidnimi, ter po posvetu z organizacijami delodajalcev in delavcev zagotovijo možnosti za doseganje višje strokovne in univerzitetne izobrazbe izključno na podlagi nadarjenosti posameznika;
2. zagotovijo ali spodbujajo vajeništvo in druga sistematična usposabljanja mladih fantov in deklet v različnih zaposlitvah;
3. glede na potrebe zagotovijo ali spodbujajo:
 - a) ustrezne in takoj dosegljive možnosti za usposabljanje odraslih delavcev;
 - b) posebne možnosti za prekvalifikacije odraslih delavcev, potrebne zaradi tehnološkega razvoja ali novih smeri razvoja v zaposlovanju;
4. glede na potrebe zagotovijo ali spodbujajo posebne ukrepe za prekvalifikacijo in 0ponovno vključevanje dolgotrajno nezaposlenih delavcev;
5. spodbujajo celovito izrabo možnosti, ki jih zagotavljajo posamezni ukrepi, kot so:
 - a) zmanjšanje ali odprava kakršnih koli pristojbin ali stroškov;

b) dodeljevanje denarne pomoči v ustreznih primerih;

c) vštete časa, ki ga delavec med zaposlitvijo porabi za dodatno usposabljanje na zahtevo delodajalca, v običajni delovni čas;

d) zagotavljanje učinkovitosti vajeništva in drugih načinov usposabljanja mladih delavcev ter na splošno primerne varstva mladih delavcev z ustreznim nadzorom in po posvetu z organizacijami delodajalcev in delavcev primerne varstva mladih delavcev.

11. člen

Pravica do varstva zdravja

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice do varstva zdravja, se pogodbenice zavezujejo, da bodo neposredno ali v sodelovanju z javnimi ali zasebnimi organizacijami sprejele primerne ukrepe, da bi med drugim:

1. v največji možni meri odstranile vzroke slabega zdravja;
2. zagotovile svetovalne in izobraževalne možnosti za izboljšanje zdravja in spodbujanje čuta osebne odgovornosti za zdravje;
3. v največji možni meri preprečevale epidemije, endemične in druge bolezni ter nesreče.

12. člen

Pravica do socialne varnosti

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice do socialne varnosti, se pogodbenice zavezujejo, da:

1. uvedejo ali ohranjajo sistem socialne varnosti;
2. ohranjajo sistem socialne varnosti na zadovoljivi ravni, ki bo vsaj enaka ravni, potrebni za ratifikacijo Evropskega kodeksa socialne varnosti;
3. si prizadevajo za pospešen razvoj sistema socialne varnosti, da bi dosegel višjo raven;
4. ukrenejo, kar je potrebno, s sklepanjem ustreznih dvostranskih ali večstranskih sporazumov ali z drugimi sredstvi ter v skladu s pogoji, določenimi v teh sporazumih, da bi zagotovile:

a) enakopravno obravnavanje lastnih državljanov in državljanov drugih pogodbenic glede pravice do socialne varnosti, vključno z ohranjanjem ugodnosti, ki izhajajo iz zakonodaje o socialni varnosti, ne glede na gibanja varovanih oseb med ozemlji različnih pogodbenic;

b) dodeljevanje, ohranjanje in ponovno pridobitev pravic do socialne varnosti z ukrepi, kot so seštevanje obdobj zavarovanja ali zaposlitve, izpolnjenih v skladu z zakonodajo katere koli pogodbenice.

13. člen

Pravica do socialne in zdravstvene pomoči

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice do socialne in zdravstvene pomoči, se pogodbenice zavezujejo, da:

1. zagotovijo vsaki osebi, ki je brez zadostnih sredstev in si takih sredstev ni zmožna zagotoviti niti z lastnim trudom niti iz drugih virov, zlasti z dajatvami iz sistema socialne varnosti, zadostno pomoč in v primeru bolezni nego, potrebno glede na njeno stanje;
2. zagotovijo, da osebe, ki prejemajo tako pomoč, zato nimajo nič manjših političnih ali socialnih pravic;
3. vsakomur omogočijo, da mu ustrezne javne ali zasebne službe svetujejo ali pomagajo, kolikor je potrebno, da se prepreči, odpravi ali ublaži osebna ali družinska stiska;
4. uveljavijo določbe iz prvega, drugega in tretjega odstavka tega člena v enaki meri za svoje državljane in državljane drugih pogodbenic, ki so zakonito na njihovem ozemlju, v skladu s svojimi obveznostmi po Evropski konvenciji o socialni in zdravstveni pomoči, podpisani 11. decembra 1953 v Parizu.

14. člen

Pravica do storitev socialnovarstvenih služb

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravic do storitev socialnovarstvenih služb, se pogodbenice zavezujejo, da:

1. spodbujajo ali zagotovijo službe, ki s pomočjo metod socialnega dela prispeva k blaginji in razvoju posameznikov ter skupin v skupnosti in k njihovem prilagajanju družbenemu okolju;
2. spodbujajo sodelovanje posameznikov in prostovoljnih ali drugih organizacij pri ustanavljanju in delovanju takih služb.

15. člen

Pravica invalidnih oseb do samostojnosti, vključevanja v družbo in sodelovanja v življenju skupnosti

Da bi invalidnim osebam ne glede na njihovo starost in naravo ter izvor njihove invalidnosti zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice do samostojnosti, vključevanja v družbo in sodelovanja v življenju skupnosti, se pogodbenice zavezujejo, da zlasti:

1. ukrenejo vse potrebno, da invalidnim osebam zagotovijo svetovanje, izobraževanje in poklicno usposabljanje, kadar koli je mogoče, v okviru splošnih programov ali če to ni mogoče, s pomočjo javnih ali zasebnih posebnih služb.
2. pospešujejo njihov dostop do zaposlitve s pomočjo vseh ukrepov ki spodbujajo delodajalce, da zaposlijo in obdržijo invalidne osebe zaposlene v običajnem delovnem okolju in prilagodijo delovne pogoje potrebam invalidov, ali če to zaradi invalidnosti ni mogoče, z urejanjem ali omogočanjem zaposlitve pod posebnim varstvom glede na stopnjo invalidnosti. V določenih primerih se lahko sprejmejo ukrepi za ustanovitev posebnih služb za zaposlovanje in pomoč;
3. pospešujejo njihovo celovito vključevanje v družbo in sodelovanje v življenju skupnosti, zlasti z ukrepi, vključno s tehničnimi pripomočki, s pomočjo katerih premagujejo ovire v sporazumevanju in gibljivosti ter jim omogočajo dostop do prevoza, nastanitve, kulturnih dejavnosti in dejavnosti v prostem času.

16. člen

Pravica družine do socialnega, pravnega in ekonomskega varstva

Da bi zagotavljale potrebne pogoje za celovit razvoj družine, ki je temeljna enota družbe, se pogodbenice zavezujejo, da bodo pospeševale ekonomsko, pravno in socialno varstvo družinskega življenja s socialnimi in družinskimi dajatvami, z davčnimi ugodnostmi, s spodbujanjem ukrepov za razreševanje stanovanjske problematike družin, z ugodnostmi za mladoporočence in z drugimi ustreznimi ukrepi.

17. člen

Pravica otrok in mladostnikov do socialnega, pravnega in ekonomskega varstva

Da bi otrokom in mladostnikom zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice do odraščanja v okolju, ki spodbuja celovit razvoj njihove osebnosti in njihovih telesnih in duševnih zmogljivosti, se pogodbenice zavezujejo, da bodo neposredno ali v sodelovanju z javnimi in zasebnimi organizacijami izvedle vse ustrezne in potrebne ukrepe, namenjene za:

1. a) zagotavljanje potrebne nege, pomoči, izobraževanja in usposabljanja otrok in mladostnikov z upoštevanjem pravic in dolžnosti njihovih staršev, zlasti z ustanavljanjem ali delovanjem institucij in služb, ki so primerne in zadostne za ta namen;
 - b) zaščito otrok in mladostnikov pred zanemarjanjem, nasiljem ali izkoriščanjem;
 - c) zaščito in posebno pomoč države otrokom in mladostnikom, ki so začasno ali trajno prikrajšani za podporo svoje družine;
2. zagotavljanje brezplačnega šolanja v osnovnih in srednjih šolah za otroke in mladostnike in spodbujanje rednega obiskovanja šole.

18. člen

Pravica do opravljanja pridobitne dejavnosti na ozemlju drugih pogodbenic

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice do opravljanja pridobitne dejavnosti na ozemlju drugih pogodbenic, se pogodbenice zavezujejo, da:

1. uveljavljajo obstoječe predpise v duhu strpnosti;
2. poenostavijo obstoječe formalnosti in zmanjšajo ali odpravijo sodne takse in druge stroške, ki jih plačujejo tuji delavci ali njihovi delodajalci;
3. posamično ali skupaj sprostijo predpise, ki urejajo zaposlovanje tujih delavcev

in priznavajo:

4. pravico svojih državljanov, da zapustijo državo zaradi vključitve v pridobitno dejavnost na ozemlju drugih pogodbenic.

19. člen

Pravica zdomskih delavcev in njihovih družin do varstva in pomoči

Da bi zdomskim delavcem in njihovim družinam zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice do varstva in pomoči na ozemlju druge pogodbenice, se pogodbenice zavezujejo, da:

1. zagotavljajo ali se prepričajo, da je dovolj brezplačnih služb za pomoč tem delavcem, zlasti pri pridobivanju točnih informacij, ter kolikor dopuščajo zakoni in drugi notranji predpisi, ukrenejo vse potrebno za preprečevanje zavajajoče propagande o izseljevanju in priseljevanju;
2. sprejmejo ustrezne ukrepe v okviru svoje pristojnosti, da olajšajo odhod, potovanje in sprejem takih delavcev in njihovih družin ter v okviru svoje pristojnosti zagotovijo potrebne zdravstvene storitve in pomoč ter dobre higienske razmere med potovanjem;

3. glede na posamezen primer pospešujejo ustrezno sodelovanje med javnimi in zasebnimi socialnimi službami držav, iz katerih se delavci izseljujejo, in držav, v katere se priseljujejo;
4. jamčijo tem delavcem, ki so zakonito na njihovem ozemlju, če je to urejeno z zakoni in drugimi notranjimi predpisi ali je pod nadzorom upravnih oblasti, obravnavanje, ki ni manj ugodno od tistega, ki velja za njihove lastne državljane, v zvezi:
 - a) s plačilom in drugimi pogoji zaposlitve ter delovnimi pogoji;
 - b) s članstvom v sindikalnih organizacijah in uživanjem ugodnosti, določenih s kolektivnimi pogodbami;
 - c) z nastanitvijo;
5. jamčijo tem delavcem, ki so zakonito na njihovem ozemlju, v zvezi z davki, taksami ali prispevki, ki jih plačujejo zaposlene osebe, obravnavanje, ki ni manj ugodno od tistega, ki velja za njihove državljane;
6. kolikor mogoče olajšajo ponovno združitev družine tujega delavca, ki ima dovoljenje za nastanitev na njihovem ozemlju;
7. jamčijo tem delavcem, ki so zakonito na njihovem ozemlju, v pravnih postopkih v zvezi z zadevami, navedenimi v tem členu, obravnavanje, ki ni manj ugodno od tistega, ki velja za njihove državljane;
8. jamčijo, da teh delavcev, ki zakonito prebivajo na njihovem ozemlju, ne bodo izgnali, razen če ogrožajo državno varnost ali kršijo javni red ali moralo;
9. dovolijo v skladu s pravnimi omejitvami prenos tolikšnih delov zaslužkov ali prihrankov teh delavcev, kot ti želijo;
10. razširijo varstvo in pomoč, predvideni v tem členu, na samozaposlene zdomske delavce v taki meri, v kakršni ti ukrepi veljajo za to kategorijo;
11. pospešujejo in omogočajo pouk uradnega jezika države sprejemnice, ali če jih je več, enega od teh jezikov za zdomske delavce in njihove družinske člane;
12. pospešujejo in omogočajo, kolikor je v praksi izvedljivo, pouk maternega jezika zdomskih delavcev za njihove otroke.

20. člen

Pravica do enakih možnosti in enakega obravnavanja v zadevah v zvezi z zaposlitvijo in poklicem brez razlikovanja na podlagi spola

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice do enakih možnosti in enakega obravnavanja v zadevah v zvezi z zaposlitvijo in poklicem brez razlikovanja na podlagi spola, se pogodbenice

zavezujejo, da bodo priznavale to pravico in ustrezno ukrepale, da bi jamčile ali spodbujale njeno uporabo na naslednjih področjih:

- a) možnost za zaposlitev, varstvo pred odpuščanjem in ponovno vključevanje v poklic;
- b) poklicno usmerjanje, usposabljanje, prekvalifikacija in rehabilitacija;
- c) pogoji za zaposlitev in delovni pogoji, vključno s plačilom;
- d) poklicni razvoj, vključno z napredovanjem.

21. člen

Pravica do obveščanja in posvetovanja

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice delavcev do obveščanja in posvetovanja v podjetju, se pogodbenice zavezujejo, da bodo sprejele ali spodbujale ukrepe, ki bodo delavcem ali njihovim predstavnikom v skladu z notranjo zakonodajo in prakso omogočali:

- a) da bodo redno ali ob primernem času in celovito obveščeni o gospodarskem in finančnem položaju podjetja, v katerem so zaposleni, s tem da so določeni podatki, katerih razkritje bi škodovalo podjetju, lahko nedostopni ali zaupni, in
- b) da se pravočasno posvetujejo z njimi o predlaganih odločitvah, ki bi lahko bistveno vplivale na interese delavcev, zlasti o tistih odločitvah, ki bi lahko imele pomembne posledice na zaposlitveni položaj v podjetju.

22. člen

Pravica do sodelovanja pri določanju in izboljševanju delovnih pogojev in delovnega okolja

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice delavcev do sodelovanja pri določanju in izboljševanju delovnih pogojev in delovnega okolja v podjetju, se pogodbenice zavezujejo, da bodo sprejele ali spodbujale ukrepe, ki bodo omogočali delavcem ali njihovim predstavnikom, da v skladu z državno zakonodajo in prakso prispevajo k:

- a) določanju in izboljševanju delovnih pogojev, organizacije dela in delovnega okolja;
- b) varstvu zdravja in varnosti v podjetju;
- c) organiziranju socialnih in socialno-kulturnih služb in dejavnosti v podjetju;
- d) nadzoru nad upoštevanjem predpisov v teh zadevah.

23. člen

Pravica starejših oseb do socialnega varstva

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice starejših oseb do socialnega varstva, se pogodbenice zavezujejo, da neposredno ali v sodelovanju z javnimi ali zasebnimi organizacijami sprejmejo ali spodbujajo ustrezne ukrepe, katerih namen je zlasti, da:

- omogočijo starejšim osebam, da ostanejo polnopravni člani družbe tako dolgo, kot je mogoče, s pomočjo:

a) ustreznih sredstev, ki jim omogočajo spodobno življenje in aktivno vlogo v javnem, družbenem in kulturnem življenju;

b) informacij o službah in možnostih, dosegljivih starejšim osebam, ter o priložnostih, da jih uporabijo;

- omogočijo starejšim osebam, da si svobodno izberejo svoj življenjski slog in živijo samostojno v domačem okolju tako dolgo, kot želijo in zmorejo, s pomočjo:

a) nastanitve, prilagojene njihovim potrebam in njihovemu zdravstvenemu stanju ali ustrezne pomoči pri prilagajanju njihove nastanitve;

b) zdravstvene nege in storitev, ki jih potrebujejo glede na svoje stanje;

- jamčijo starejšim osebam, ki živijo v ustanovah, ustrezno pomoč, pri tem pa spoštujejo njihovo zasebnost ter sodelovanje pri odločitvah, ki se nanašajo na življenjske razmere v ustanovi.

24. člen

Pravica do varstva v primerih prenehanja zaposlitve

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice delavcev do varstva v primerih prenehanja zaposlitve, se pogodbenice zavezujejo, da priznajo:

a) pravico vseh delavcev, da njihova zaposlitev ne more prenehati brez veljavnih razlogov za tako prenehanje, povezanih z njihovimi sposobnostmi ali ravnanjem ali zaradi operativnih razlogov na strani podjetja, ustanove ali službe;

b) pravico delavcev, katerih zaposlitev preneha brez veljavnega razloga, do odškodnine ali drugega ustreznega nadomestila.

V ta namen se pogodbenice zavezujejo, da bodo delavcu, ki meni, da je njegova zaposlitev prenehala brez veljavnega razloga, zagotovile pravico do pritožbe pri nepristranskem organu.

25. člen

Pravica delavcev do varstva njihovih zahtevkov v primeru plačilne nesposobnosti njihovega delodajalca

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice delavcev do varstva njihovih zahtevkov v primeru plačilne nesposobnosti njihovega delodajalca, se pogodbenice zavezujejo, da bodo zagotovile, da bo za zahtevke delavcev, ki izhajajo iz pogodb o zaposlitvi ali zaposlitvenih razmerij, jamčila ustanova za jamstva, ali druga učinkovita oblika varstva.

26. člen

Pravica do dostojanstva pri delu

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice vseh delavcev do varstva njihovega dostojanstva pri delu, se pogodbenice zavezujejo, da po posvetu z organizacijami delodajalcev in delavcev:

1. pospešujejo osveščanje, obveščanje in zaščito pred spolnim nadlegovanjem na delovnem mestu ali v zvezi z delom in sprejmejo vse ustrezne ukrepe za zaščito delavcev pred takim ravnanjem;
2. pospešujejo osveščanje, obveščanje in zaščito pred ponavljajočimi graje vrednimi ali očitno negativnimi in žaljivimi dejanji, usmerjenimi proti posameznim delavcem na delovnem mestu ali v zvezi z delom, in sprejmejo vse ustrezne ukrepe za zaščito delavcev pred takim ravnanjem.

27. člen

Pravica delavcev z družinskimi obveznostmi do enakih možnosti in enakega obravnavanja

Da bi zagotavljale uresničevanje pravice do enakih možnosti in obravnavanja delavcev in delavk z družinskimi obveznostmi ter teh in drugih delavcev, se pogodbenice zavezujejo:

1. sprejeti ustrezne ukrepe, da:
 - a) omogočijo delavcem z družinskimi obveznostmi, da se zaposlijo in ostanejo zaposleni, se ponovno zaposlijo po odsotnosti zaradi takih obveznosti, vključno z ukrepi na področju poklicnega usmerjanja in usposabljanja;
 - b) upoštevajo njihove potrebe glede pogojev zaposlovanja in socialnega varstva;
 - c) razvijajo ali pospešujejo javne ali zasebne službe, zlasti službe za dnevno otroško varstvo in druge oblike otroškega varstva;
2. vsakemu od staršev dati možnost, da v obdobju po porodniškem dopustu dobi starševski dopust za nego otroka, katerega trajanje in pogoje je treba določiti z notranjo zakonodajo, kolektivnimi pogodbami ali prakso;

3. zagotoviti, da družinske obveznosti same po sebi niso veljaven razlog za prenehanje zaposlitve.

28. člen

Pravica predstavnikov delavcev do varstva v podjetju in ugodnosti, ki jim pripadajo

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice predstavnikov delavcev do opravljanja njihovih funkcij, se pogodbenice zavezujejo, da tem predstavnikom v podjetju zagotovijo:

- a) učinkovito varstvo pred dejanji, zaradi katerih bi bili v manj ugodnem položaju, vključno z odpustom, ki temeljijo na njihovem položaju ali delovanju kot delavskih predstavnikov v podjetju;
- b) ustrezne ugodnosti, ki jim omogočajo takojšnje in učinkovito opravljanje njihovih funkcij z upoštevanjem odnosov med socialnimi partnerji v državi in potreb, velikosti ter možnosti v podjetju.

29. člen

Pravica do obveščanja in posvetovanja v postopkih kolektivnega odpuščanja

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice delavcev do obveščanja in posvetovanja v primerih kolektivnega odpuščanja, se pogodbenice zavezujejo zagotoviti, da bodo delodajalci pred takim kolektivnim odpuščanjem o tem pravočasno obvestili predstavnike delavcev in se z njimi posvetovali o načinih in možnostih za izogibanje ali omejitev takega odpuščanja in omilitev njegovih posledic, na primer s spremljajočimi družbenimi ukrepi, usmerjenimi predvsem v pomoč pri prezaoplitvi ali prekvalifikaciji teh delavcev.

30. člen

Pravica do varstva pred revščino in socialno izključenostjo

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice do varstva pred revščino in socialno izključenostjo, se pogodbenice zavezujejo, da:

- a) s celovitim in usklajenim pristopom sprejmejo ukrepe, s katerimi spodbujajo učinkovit dostop predvsem do zaposlitve, nastanitve, usposabljanja, izobrazbe, kulture in socialne ter zdravstvene pomoči osebam in njihovim družinam, ki živijo ali so v nevarnosti, da bi živele socialno izključene ali v revščini;
- b) ponovno proučijo te ukrepe z namenom, da bi jih po potrebi prilagodile.

31. člen

Pravica do nastanitve

Da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice do nastanitve, se pogodbenice zavezujejo, da sprejmejo ukrepe, s katerimi:

1. pospešujejo dostop do nastanitve primerne standarda;
2. preprečujejo in zmanjšujejo brezdostnost z namenom, da bi ga postopno odpravile;
3. vplivajo na ceno nastanitve tako, da bo dostopna tistim brez zadostnih sredstev.

III. del

Člen A - Obveznosti

1. Razen če to nasprotuje določbam člena B spodaj, se vsaka pogodbenica obvezuje, da:
 - a) šteje I. del te listine kot izjavo o ciljih, za katere si bo prizadevala z vsemi ustreznimi sredstvi, kot je navedeno v uvodnem odstavku tega dela;
 - b) šteje kot zavezujoče najmanj šest od naslednjih devetih členov II. dela te listine: 1., 5., 6., 7., 12., 13., 16., 19. in 20. člena;
 - c) šteje kot zavezujoče dodatno število členov ali oštevilčenih odstavkov II. dela te listine, ki jih sme sama izbrati, tako da skupno število členov ali oštevilčenih odstavkov, ki jo zavezujejo, ni manjše od šestnajst členov ali trinšestdeset oštevilčenih odstavkov.
2. Člene ali odstavke, izbrane v skladu s točkama b) in c) prvega odstavka tega člena, je treba sporočiti generalnemu sekretarju Sveta Evrope ob deponiranju listine o ratifikaciji, sprejetju ali odobritvi.
3. Vsaka pogodbenica lahko kasneje z obvestilom, naslovljenim na generalnega sekretarja, izjavi, da šteje kot zavezujoč kateri koli člen ali oštevilčeni odstavek II. dela te listine, ki ga še ni sprejela pod pogoji prvega odstavka tega člena. Take kasneje sprejete obveznosti se štejejo kot sestavni del ratifikacije, sprejetja ali odobritve in imajo enak učinek od prvega dne meseca, ki sledi izteku enomesečnega obdobja po datumu obvestila.
4. Vsaka pogodbenica vzdržuje sistem inšpekcije dela, ki ustreza razmeram v državi.

Člen B - Povezave z Evropsko socialno listino in Dodatnim protokolom iz leta 1988

1. Nobena pogodbenica Evropske socialne listine ali Dodatnega protokola z dne 5. maja 1988 ne sme ratificirati, sprejeti ali odobriti te listine, ne da bi štela kot zavezujoče vsaj tiste določbe, ki ustrezajo določbam Evropske socialne listine, in kadar je primerno, Dodatnega protokola, ki sta bila zanjo zavezujoča.
2. Posledica sprejetja obveznosti iz katere koli določbe te listine je, da se od dneva začetka veljavnosti teh obveznosti za to pogodbenico zanjo prenehajo uporabljati ustrezne določbe Evropske socialne listine, in kadar je primerno, Dodatnega protokola iz leta 1988, če to pogodbenico zavezuje prvi od teh dokumentov ali oba.

IV. del

Člen C - Nadzor nad izpolnjevanjem obveznosti, vsebovanih v tej listini

Izpolnjevanje pravnih obveznosti, vsebovanih v tej listini, je treba nadzorovati enako kot izpolnjevanje tistih iz Evropske socialne listine.

Člen D - Kolektivne pritožbe

1. Določbe Dodatnega protokola k Evropski socialni listini, ki ureja sistem kolektivnih pritožb, se nanašajo na obveznosti iz te listine za države, ki so ratificirale omenjeni protokol.
2. Vsaka država, ki je ne zavezuje Dodatni protokol k Evropski socialni listini, ki ureja sistem kolektivnih pritožb, sme pri deponiranju svoje listine o ratifikaciji, sprejetju ali odobritvi te listine ali kadar koli kasneje z obvestilom, naslovljenim na generalnega sekretarja Sveta Evrope, izjaviti, da sprejema nadzor nad svojimi obveznostmi iz te listine po postopku, ki ga določa omenjeni protokol.

V. del

Člen E - Prepoved razlikovanja

Uživanje pravic, določenih v tej listini, je zagotovljeno brez razlikovanja na kakršni koli podlagi, kot so rasa, barva, spol, jezik, vera, politično ali drugo prepričanje, narodnostno poreklo ali socialni izvor, zdravje, povezanost z narodno manjšino, rojstvo ali druga okoliščina.

Člen F - Razveljavitev obveznosti v času vojne ali splošne nevarnosti

1. V času vojne ali druge splošne nevarnosti, ki ogroža življenje naroda, lahko vsaka pogodbenica z ukrepi razveljavi obveznosti iz te listine do stopnje, ki jo izrecno zahteva kritičnost položaja, če ti ukrepi niso v nasprotju z njenimi drugimi obveznostmi po mednarodnem pravu.

2. Vsaka pogodbenica, ki je izkoristila to pravico do razveljavitve, mora v razumnih rokih v celoti obveščati generalnega sekretarja Sveta Evrope o sprejetih ukrepih in razlogih zanje. Prav tako mora generalnega sekretarja obvestiti, ko ti ukrepi prenehajo veljati in se spet v celoti uporabljajo sprejete določbe te listine.

Člen G - Omejitve

1. Za učinkovito uresničevanje pravic in načel, določenih v I. delu, in za njihovo učinkovito izvajanje v skladu z II. delom, ne veljajo nobene omejitve, ki niso posebej navedene v teh delih, razen tistih, ki so predpisane z zakonom in so v demokratični družbi nujne za zaščito pravic in svoboščin drugih ali za zaščito javnega interesa, državne varnosti, javnega zdravja ali morale.

2. Omejitve, ki jih dovoljuje ta listina glede pravic in obveznosti, določenih v njej, se ne smejo uporabljati za druge namene, razen za tiste, za katere so bile predpisane.

Člen H - Razmerja med to listino in notranjim pravom ali mednarodnimi sporazumi

Določbe te listine ne omejujejo določb notranjega prava ali katerih koli dvostranskih ali večstranskih pogodb, konvencij ali sporazumov, ki že veljajo ali bi lahko začeli veljati in bi ugodneje obravnavale varovane osebe.

Člen I - Izpolnjevanje sprejetih obveznosti

1. Ne da bi škodovalo načinom izpolnjevanja, predvidenim v teh členih, se ustrezna določila 1. do 31. člena II. dela te listine izvajajo:

- a) z zakoni ali drugimi predpisi;
- b) s sporazumi med delodajalci ali organizacijami delodajalcev in organizacijami delavcev
- c) s kombinacijo teh dveh načinov;
- d) z drugimi primernimi sredstvi.

2. Izpolnjevanje obveznosti, ki izhajajo iz določb prvega, drugega, tretjega, četrtega, petega in sedmega odstavka 2. člena, četrtega, šestega in sedmega odstavka 7. člena, prvega, drugega, tretjega in petega odstavka 10. člena ter 21. in 22. člena II. dela te listine, se šteje za učinkovito, če se te določbe v skladu s prvim odstavkom tega člena uporabljajo za veliko večino delavcev, na katere se

nanašajo.

Člen J - Spremembe

1. Vsaka sprememba I. in II. dela te listine, katere namen je razširitev pravic, zajamčenih v tej listini, kakor tudi vsaka sprememba III. do VI. dela, ki jo predlaga pogodbenica ali Vladni odbor, se sporoči generalnemu sekretarju Sveta Evrope, ta pa jo pošlje pogodbenicam te listine.
2. Vsako spremembo, ki se predlaga v skladu z določbami prejšnjega odstavka, prouči Vladni odbor, ki predloži sprejeto besedilo Odboru ministrov v odobritev po posvetu s Parlamentarno skupščino. Ko Odbor ministrov spremembo odobri, jo pošlje pogodbenicam v sprejetje.
3. Vsaka sprememba I. in II. dela te listine začne za tiste pogodbenice, ki so jo sprejele, veljati prvi dan meseca ki sledi izteku enomesečnega obdobja po dnevu, ko so tri pogodbenice obvestile generalnega sekretarja o sprejetju spremembe.

Za pogodbenico, ki jo kasneje sprejme, začne sprememba veljati prvi dan meseca, ki sledi izteku enomesečnega obdobja po dnevu, ko je ta pogodbenica obvestila generalnega sekretarja o sprejetju spremembe.
4. Vsaka sprememba III. do VI. dela te listine začne veljati prvi dan meseca, ki sledi izteku enomesečnega obdobja po dnevu, ko so vse pogodbenice obvestile generalnega sekretarja o sprejetju spremembe.

VI. del

Člen K - Podpis, ratifikacija in začetek veljavnosti

1. To listino lahko podpišejo države članice Sveta Evrope. Predloži se v ratifikacijo, sprejetje ali odobritev. Listine o ratifikaciji, sprejetju ali odobritvi se deponirajo pri generalnem sekretarju Sveta Evrope.
2. Ta lista začne veljati prvi dan meseca, ki sledi izteku enomesečnega obdobja po dnevu, ko so tri države članice Sveta Evrope v skladu s prejšnjim odstavkom soglašale s tem, da bo ta lista zanje zavezujoča.
3. Za državo članico, ki kasneje soglašja s tem, da bo ta lista zanjo zavezujoča, začne ta veljati prvi dan meseca, ki sledi izteku enomesečnemu obdobju po dnevu deponiranja listine o ratifikaciji, sprejetju ali odobritvi.

Člen L - Uporaba na ozemlju

1. Ta listina se uporablja na matičnem ozemlju vsake pogodbenice. Vsaka podpisnica lahko ob podpisu ali deponiranju svoje listine o ratifikaciji, sprejetju ali odobritvi z izjavo, naslovljeno na generalnega sekretarja Sveta Evrope, opredeli ozemlje, ki se za ta namen šteje za njeno matično ozemlje.
2. Vsaka podpisnica lahko ob podpisu ali deponiranju svoje listine o ratifikaciji, sprejetju ali odobritvi ali kadar koli kasneje z obvestilom generalnemu sekretarju Sveta Evrope izjavi, da se uporaba te listine v celoti ali delno razširi na nematično ozemlje ali ozemlja, ki jih opredeli v omenjeni izjavi in za katerih mednarodne odnose je odgovorna ali zanje prevzema mednarodno odgovornost. V izjavi opredeli člene ali odstavke II. dela te listine, ki jih sprejme kot zavezujoče za ozemlja, navedena v izjavi.
3. Ta listina se začne uporabljati na ozemlju ali ozemljih, navedenih v omenjeni izjavi, prvi dan meseca, ki sledi izteku enomesečnega obdobja po dnevu prejema obvestila generalnega sekretarja o tej izjavi.
4. Vsaka pogodbenica lahko kasneje z obvestilom generalnemu sekretarju Sveta Evrope izjavi, da za eno ali več ozemelj, na katerih se je uporabljala ta listina v skladu z drugim odstavkom tega člena, sprejme kot zavezujoče člene ali oštevilčene odstavke, ki jih še ni sprejela za to ozemlje ali ozemlja. Te kasneje sprejete obveznosti se štejejo za sestavni del izvorne izjave za obravnavano ozemlje in imajo enak učinek od prvega dne meseca, ki sledi izteku enomesečnega obdobja po dnevu, ko to obvestilo prejme generalni sekretar.

Člen M - Odpoved

1. Vsaka pogodbenica lahko odpove to listino samo po izteku obdobja petih let od dneva, ko je ta listina zanjo začela veljati, ali po izteku vsakega kasnejšega obdobja dveh let, v vsakem primeru pa z iztekom šestih mesecev od obvestila generalnemu sekretarju Sveta Evrope, ki to sporoči drugim pogodbenicam.
2. Vsaka pogodbenica lahko v skladu z določbami prejšnjega odstavka odpove kateri koli člen ali odstavek II. dela te listine, ki ga je sprejela, pod pogojem, da število členov ali odstavkov, ki so zavezujoči za to pogodbenico, nikoli ni manjše kot šestnajst členov v prvem primeru in triinšestdeset odstavkov v drugem primeru in da to število vključuje člene ali odstavke, ki jih pogodbenica izbere med posebej navedenimi v točki b) prvega odstavka člena A.
3. Vsaka pogodbenica lahko odpove to listino ali kateri koli člen ali odstavek II. dela te listine pod pogoji, navedenimi v prvem odstavku tega člena, za vsako ozemlje, na katerem se uporablja omenjena listina z izjavo, dano v skladu z drugim odstavkom člena L.

Člen N - Dodatek

Dodatek k tej listini je njen sestavni del.

Člen O - Obvestila

Generalni sekretar Sveta Evrope obvesti države članice Sveta in generalnega direktorja Mednarodnega urada za delo o:

- a) vsakem podpisu;
- b) deponiranju vsake listine o ratifikaciji, sprejetju ali odobritvi;
- c) vsakem datumu začetka veljavnosti te listine v skladu s členom K;
- d) vsaki izjavi, dani v zvezi z uporabo drugega in tretjega odstavka člena A, prvega in drugega odstavka člena D, drugega odstavka člena F in prvega, drugega, tretjega in četrtega odstavka člena L;
- e) vsaki spremembi v skladu s členom J;
- f) vsaki odpovedi v skladu s členom M;
- g) vsakem drugem aktu, obvestilu ali sporočilu v zvezi s to listino.

V potrditev tega so spodaj podpisani, ki so za to pravilno pooblaščen, podpisali to spremenjeno listino.

Sklenjeno v Strasbourgu 3. maja 1996 v angleškem in francoskem jeziku, pri čemer sta besedili enako verodostojnosti, v enem izvodu, ki se deponira v arhivu Sveta Evrope. Generalni sekretar Sveta Evrope pošlje overjeno kopijo vsaki državi članici Sveta Evrope in generalnemu direktorju Mednarodnega urada za delo.

DODATEK K SPREMENJENI EVROPSKI SOCIALNI LISTINI

Obseg spremenjene Evropske socialne listine glede varovanih oseb

1. Ne glede na četrti odstavek 12. člena in četrti odstavek 13. člena so osebe, na katere se nanašajo 1. do 17. člen in 20. do 31. člen, samo tisti tujci, ki so državljani drugih pogodbenic in zakonito prebivajo ali so redno zaposleni na ozemlju ene od pogodbenic, pri čemer se razume, da se ti člani razlagajo v smislu določb 18. in 19. člena.

Ta razlaga nobene pogodbenice ne ovira pri širitvi podobnih ugodnosti na druge osebe.

2. Vsaka pogodbenica bo zagotovila beguncem, kot jih opredeljujeta Konvencija o statusu beguncev, podpisana v Ženevi 28. julija 1951, in Protokol z dne 31. januarja 1967, ki zakonito bivajo na njenem ozemlju, kolikor mogoče ugodno obravnavanje in v nobenem primeru manj ugodno, kot je v skladu z

obveznostmi, ki jih je pogodbenica sprejela po omenjeni konvenciji in po drugih mednarodnih sporazumih, ki se uporabljajo za te begunce.

3. Vsaka pogodbenica bo zagotovila osebam brez državljanstva, kot jih opredeljuje Konvencija o statusu oseb brez državljanstva, sestavljena v New Yorku 28. septembra 1954, ki zakonito bivajo na njenem ozemlju, kolikor mogoče ugodno obravnavanje, in v nobenem primeru manj ugodno, kot je v skladu z obveznostmi pogodbenice po omenjenem dokumentu in po drugih mednarodnih sporazumih, ki se uporabljajo za te osebe brez državljanstva.

I. del, osemnajsti odstavek in II. del, prvi odstavek 18. člena

Razume se, da se te določbe ne nanašajo na vstop na ozemlja pogodbenic in ne omejujejo določb Evropske konvencije o ustanavljanju, podpisane v Parizu 13. decembra 1955.

II. del

1. člen, drugi odstavek

Ta določba se ne sme razlagati tako, kot da prepoveduje ali odobrava kakršno koli klavzulo o sindikalnem varstvu ali prakso.

2. člen, šesti odstavek

Pogodbenice lahko določijo, da se ta določba ne uporablja:

- a) za delavce s pogodbo ali v zaposlitvenem razmerju, katerega skupno trajanje ni daljše kot en mesec in/ali katerega delovni teden ni daljši kot osem ur;
- b) če je pogodba ali zaposlitveno razmerje priložnostne in/ali posebne narave, kadar je v teh primerih neuporaba te določbe upravičena iz objektivnih razlogov.

3. člen, četrti odstavek

Razume se, da se za namene uresničevanja te določbe naloge, organizacija in pogoji delovanja teh služb določajo z zakoni ali drugimi notranjimi predpisi, s kolektivnimi pogodbami ali z drugimi sredstvi, ki ustrezajo razmeram v državi.

4. člen, četrti odstavek

Ta določba se razume tako, da ne prepoveduje takojšnjega odpusta za katero koli resnejšo kršitev.

4. člen, peti odstavek

Razume se, da pogodbenica izpolnjuje obveznost iz tega odstavka, če odtegljaji od plač po zakonu ali kolektivnih pogodbah ali arbitražnih odločitvah za veliko večino delavcev niso dovoljeni, pri čemer so edina izjema osebe, za katere ti akti ne veljajo.

6. člen, četrty odstavek

Razume se, da lahko vsaka pogodbenica, če jo to zadeva, z zakonom uredi uresničevanje pravice do stavke, če je mogoče vsako nadaljnjo omejitev te pravice utemeljiti v skladu s pogoji člena G.

7. člen, drugi odstavek

Ta določba pogodbenicam ne preprečuje, da ne bi s svojo zakonodajo določile, da smejo mladostniki, ki še niso dosegli najnižje predpisane starosti, opravljati neko delo, če je to nujno potrebno za njihovo poklicno usposabljanje, pri katerem se takšno delo opravlja v skladu s pogoji, ki jih predpiše pristojni organ, in ob izvajanju ukrepov za varnost in varstvo zdravja teh mladostnikov.

7. člen, osmi odstavek

Razume se, da pogodbenica izpolnjuje obveznosti iz tega odstavka, če je v duhu te obveznosti z zakonom predvidela, da velika večina mladostnikov, mlajših od 18 let, ne bo opravljala nočnega dela.

8. člen, drugi odstavek

Ta določba se ne sme razlagati tako, kot da predpisuje popolno prepoved. Izjeme so na primer možne v naslednjih primerih:

- a) če je delavka kršila delovno dolžnost, ki opravičuje prenehanje delovnega razmerja;
- b) če podjetje preneha poslovati;
- c) če je potekel čas, določen v pogodbi o zaposlitvi.

12. člen, četrty odstavek

Besedilo "ter v skladu s pogoji, določenimi v teh sporazumih" v uvodu tega odstavka pomeni med drugim, da lahko pogodbenica, preden prizna državljanom drugih pogodbenic ugodnosti, ki so

neodvisne od katerih koli prispevkov za zavarovanje, zahteva izpolnitev predpisane dobe bivanja.

13. člen, četrty odstavek

Vlade, ki niso pogodbenice Evropske konvencije o socialni in zdravstveni pomoči, lahko ratificirajo to listino vključno s tem odstavkom, če državljanom drugih pogodbenic jamčijo obravnavanje v skladu z določbami omenjene konvencije.

16. člen

Razume se, da varstvo, ki se zagotavlja s to določbo, vključuje tudi eno-roditeljske družine.

17. člen

Razume se, da ta določba vključuje vse osebe, mlajše od 18 let, razen če po zakonu, ki se zanje uporablja, polnoletnost dosežejo prej ne glede na druge posebne določbe te listine, zlasti določbe 7. člena.

To ne pomeni obveznosti zagotavljati obveznega šolanja do zgoraj omenjene starosti.

19. člen, šesti odstavek

Za namene uporabe te določbe se razume, da izraz "družina tujega delavca" pomeni najmanj zakonca in neporočene otroke tega delavca, če jih država sprejemnica šteje za mladoletne in če jih zdomski delavec vzdržuje.

20. člen

1. Razume se, da so lahko zadeve v zvezi s socialno varnostjo in druge določbe v zvezi z nadomestilom za čas brezposelnosti, starostno pokojnino in družinsko pokojnino, izključene iz obsega uporabe tega člena.

2. Določbe o varstvu žensk, zlasti v zvezi z nosečnostjo, porodnim in poporodnim obdobjem, se ne štejejo kot diskriminacijska v smislu tega člena.

3. Ta člen ne preprečuje uvedbe posebnih ukrepov za odpravo dejanskih primerov neenakosti.

4. Poklicne dejavnosti, ki se zaradi narave ali okoliščin, v katerih se izvajajo, lahko zaupajo samo osebam določenega spola, se lahko izvamejo iz obsega uporabe tega člena ali nekaterih njegovih določb. Te določbe si ni mogoče razlagati tako, da bi morale pogodbenice v svojo zakonodajo vključiti

seznam poklicev, ki jih zaradi svoje narave ali okoliščin, v katerih se izvajajo, lahko opravljajo samo osebe določenega spola.

21. in 22. člen

1. Za namen uporabe teh členov pomeni izraz "predstavniki delavcev" osebe, ki so v notranji zakonodaji ali praksi priznane kot take.
2. Izraza "notranja zakonodaja in praksa" glede na posamezni primer obsegata poleg zakonov in drugih predpisov kolektivne pogodbe, drugih sporazumov med delodajalci in predstavniki delavcev, običaje ter precedenčno pravo.
3. Za namen uporabe teh členov se izraz "podjetje" razume kot celota materialnih in nematerialnih elementov, ki je pravna oseba ali ne, ustanovljena za pridobitno proizvodnjo dobrin ali zagotavljanje storitev in določa lastno tržno politiko.
4. Razume se, da so verske skupnosti in njihove institucije lahko izvzete iz uporabe teh členov, tudi če so te ustanove "podjetja" v pomenu tretjega odstavka. Ustanove, ki pri dejavnostih sledijo določenim idealom ali jih vodijo določeni moralni interesi, ideali in interesi, ki jih ščiti notranja zakonodaja, so lahko izvzete iz uporabe teh členov do take mere, kot je potrebno za zaščito usmeritve podjetja.
5. Če se v neki državi pravice, navedene v teh členih, uresničujejo v različnih delih podjetja, na katerega se ta obveznost nanaša, se to razume kot izpolnjevanje obveznosti pogodbenice, ki izhajajo iz teh določb.
6. Pogodbenice lahko iz uporabe teh členov izvzamejo tista podjetja, ki zaposlujejo manj kot določeno število delavcev, opredeljeno z notranjo zakonodajo ali prakso.

22. člen

1. Ta določba ne vpliva niti na pooblastila in obveznosti držav glede sprejemanja predpisov o zdravju in varnosti pri delu niti na pooblastila in odgovornosti organov, pristojnih za nadzor nad njihovo uporabo.
2. Razume se, da se izraz "socialne in socialno-kulturne službe in dejavnosti" nanašajo na socialne in/ali kulturne ugodnosti za delavce, ki jih zagotavljajo nekatera podjetja, kot so socialna pomoč, športna igrišča, prostori za doječe matere, knjižnice, otroški počitniški tabori itd.

23. člen, prvi odstavek

Za namen uporabe tega odstavka se izraz "tako dolgo, kot je mogoče" nanaša na fizične, psihološke in intelektualne zmožnosti starejše osebe.

24. člen

1. Razume se, da za namene tega člena izraza "prenehanje zaposlitve" in "prenehanje" pomenita prenehanje zaposlitve na pobudo delodajalca.

2. Razume se, da ta člen obsega vse delavce, vendar pa lahko pogodbenica delno ali v celoti iz svojega varstva izvzame naslednje kategorije zaposlenih delavcev:

- a) delavce s pogodbo o zaposlitvi za določen čas ali določeno nalogo;
- b) delavce v poskusni ali pripravniški dobi zaposlitve, če je ta vnaprej določena in razumno dolga;
- c) delavce, najete priložnostno za kratek čas.

3. Za namen tega člena se še zlasti naslednji razlogi ne štejejo kot veljavni za prenehanje zaposlitve:

- a) članstvo v sindikatu ali udeležba v sindikalnih dejavnostih izven delovnega časa ali med delovnim časom s soglasjem delodajalca;
- b) kandidatura za predstavnika delavcev in sedanje ali preteklo opravljanje te funkcije;
- c) vložitev pritožbe ali udeležba v postopku proti delodajalcu, ki se nanaša na domnevno kršitev zakonov ali drugih predpisov, ali ugovor pri pristojnih upravnih organih;
- d) rasa, barva, spol, zakonski stan, družinske obveznosti, nosečnost, vera, politično prepričanje, narodnostno poreklo ali socialni izvor;
- e) porodniški ali starševski dopust;
- f) začasna odsotnost z dela zaradi bolezni ali poškodbe.

4. Razume se, da je nadomestilo ali druga ustrezna odškodnina v primeru prenehanja zaposlitve brez veljavnih razlogov določena z zakoni in drugimi notranjimi predpisi, kolektivnimi pogodbami ali na drug način, ki ustreza razmeram v državi.

25. člen

1. Razume se, da lahko pristojni državni organ po posvetovanju z organizacijami delodajalcev in delavcev izjemoma izvzame določene kategorije delavcev iz varstva, ki ga zagotavlja ta določba, zaradi posebne narave njihovega zaposlitvenega razmerja.
2. Razume se, da je treba izraz "plačilna nesposobnost" opredeliti z zakoni in prakso.
3. Zahtevki delavcev iz te določbe vsebujejo najmanj:
 - a) zahtevke delavcev za plače v predpisanem obdobju, ki ni krajše od treh mesecev po prednostnem sistemu in osem tednov po jamstvenem sistemu, pred plačilno nesposobnostjo ali prenehanjem zaposlitve;
 - b) zahtevke delavcev za plačan dopust, ki jim pripada kot rezultat dela, opravljenega med letom, v katerem je prišlo do plačilne nesposobnosti ali prenehanja zaposlitve;
 - c) zahtevke delavcev za zneske, ki jim pripadajo za druge vrste plačane odsotnosti in se nanašajo na predpisano obdobje, ki ni krajše od treh mesecev po prednostnem sistemu in osem tednov po jamstvenem sistemu pred plačilno nesposobnostjo ali prenehanjem zaposlitve.
4. Z zakoni ali drugimi notranjimi predpisi se lahko varstvo zahtevkov delavcev omeji na predpisani znesek v višini, ki je socialno sprejemljiva.

26. člen

Razume se, da ta člen ne zahteva, da pogodbenice sprejmejo zakonodajo.

Razume se, da drugi odstavek ne vključuje spolnega nadlegovanja.

27. člen

Razume se, da se ta člen uporablja za delavce in delavke z družinskimi obveznostmi do vzdrževanih otrok in drugih članov njihove ožje družine, ki očitno potrebujejo njihovo nego ali podporo, če take obveznosti omejujejo njihove možnosti za pripravo, začetek, sodelovanje ali napredovanje v pridobitni dejavnosti. Izraza "vzdrževani otroci" in "drugi člani njihove ožje družine, ki očitno potrebujejo njihovo nego ali podporo" pomenita osebe, ki jih kot take opredeljuje notranja zakonodaja pogodbenice.

28. in 29. člen

Za namen uporabe tega člena pomeni izraz "predstavniki delavcev" osebe, ki jih kot take priznava notranja zakonodaja ali praksa.

III. del

Razume se, da ta listina vsebuje mednarodnopravne obveznosti, njihova uporaba pa se nadzira izključno v skladu z določbami IV. dela te listine.

Člen A, prvi odstavek

Razume se, da oštevilčeni odstavki lahko pomenijo člene z enim samim odstavkom.

Člen B, drugi odstavek

Za namen drugega odstavka člena B določbe spremenjene listine ustrezajo določbam listine z isto številko člena ali odstavka z izjemo:

- a) drugega odstavka 3. člena spremenjene listine, ki ustreza prvemu in tretjemu odstavku 3. člena listine;
- b) tretjega odstavka 3. člena spremenjene listine, ki ustreza drugemu in tretjemu odstavku 3. člena listine;
- c) petega odstavka 10. člena spremenjene listine, ki ustreza četrtemu odstavku 10. člena listine;
- d) prvega odstavka 17. člena spremenjene listine, ki ustreza 17. členu listine.

V. del

Člen E

Različno obravnavanje, ki temelji na objektivni in razumni utemeljitvi, se ne šteje za diskriminacijsko.

Člen F

Izraz "v času vojne ali druge splošne nevarnosti" se razume tako, da vključuje tudi vojno nevarnost.

Člen I

Razume se, da se delavci, izvzeti v skladu z dodatkom k 21. in 22. členu, ne upoštevajo pri ugotavljanju števila teh delavcev.

Člen J

Izraz "sprememba" se razširi tako, da obsega tudi člene, ki so listini dodani na novo.

3. člen

Republika Slovenija ob deponiranju listine o ratifikaciji Evropske socialne listine (spremenjene) izjavi v skladu s členom A III. dela te listine in na podlagi člena G V. dela, da jo do drugačnega obvestila generalnemu sekretarju Sveta Evrope ne zavezujejo prvi in četrti odstavek 13. člena II. dela te listine in drugi odstavek 18. člena II. dela te listine.

Dodatni protokol k Evropski socialni listini, ki ureja sistem kolektivnih pritožb

Uvod

Države članice Sveta Evrope, podpisnice tega protokola k Evropski socialni listini, ki je bila na voljo za podpis v Torinu 18. oktobra 1961 (v nadaljevanju listina), so se,

odločene sprejeti nove ukrepe za učinkovito uresničevanje socialnih pravic, ki jih zagotavlja listina,

ob upoštevanju dejstva, da se ta cilj lahko doseže predvsem z vzpostavitvijo postopka kolektivnih pritožb, ki bi med drugim okrepil udeležbo vodstva podjetja in delavcev ter nevladnih organizacij,

sporazumele o naslednjem:

1. člen

Pogodbenice tega protokola priznavajo pravico vložiti pritožbo o domnevni nezadovoljivi uporabi listine naslednjim organizacijam:

- a) mednarodnim organizacijam delodajalcev in sindikatom iz drugega odstavka 27. člena listine;
- b) drugim mednarodnim nevladnim organizacijam s posvetovalnim položajem pri Svetu Evrope in so na seznamu, ki ga je v ta namen sestavil Vladni odbor;

c) reprezentativnim nacionalnim organizacijam delodajalcev in sindikatov v okviru pristojnosti pogodbenice, proti kateri je bila vložena pritožba.

2. člen

1. Vsaka pogodbenica lahko, ko privoli, da jo zavezuje ta protokol, v skladu z določbami 13. člena ali kadar koli kasneje tudi izjavi, da kateri koli drugi reprezentativni nacionalni nevladni organizaciji v okviru njene pristojnosti, posebej pristojni za zadeve, ki jih ureja listina, priznava pravico do vložitve pritožbe proti njej.

2. Take izjave se lahko dajo za določen čas.

3. Izjave se deponirajo pri generalnem sekretarju Sveta Evrope, ki kopije le-teh pošlje pogodbenicam in jih objavi.

3. člen

Mednarodne nevladne organizacije in nacionalne nevladne organizacije iz točke b) 1. člena in 2. člena lahko vložijo pritožbe v skladu s postopkom, ki ga predpisujejo omenjene določbe, le v zvezi s tistimi zadevami, za katere jim je bila priznana posebna pristojnost.

4. člen

Pritožba se vloži v pisni obliki in se nanaša na določbo listine, ki jo je sprejela pogodbenica, ter v njej navede, v zvezi s čim ta pogodbenica ni zagotovila zadovoljive uporabe te določbe.

5. člen

Vsaka pritožba se naslovi na generalnega sekretarja, ki potrdi njen prejem in o njej obvesti to pogodbenico, ter jo nemudoma pošlje Odboru neodvisnih strokovnjakov.

6. člen

Odbor neodvisnih strokovnjakov lahko zaprosi to pogodbenico in organizacijo, ki je vložila pritožbo, da v roku, ki ga sam predpiše, predloži pisne informacije in mnenja o sprejemljivosti te pritožbe.

7. člen

1. Če Odbor neodvisnih strokovnjakov odloči, da je pritožba sprejemljiva, o tem prek generalnega sekretarja obvesti pogodbenice listine. Pogodbenico in organizacijo, ki je vložila pritožbo, zaprosi, da pisno predložita vsa potrebna pojasnila ali informacije v roku, ki ga sam predpiše, in druge pogodbenice tega protokola, da v enakem roku predložijo svoje morebitne pripombe.

2. Če je pritožbo vložila nacionalna organizacija delodajalcev ali nacionalni sindikat ali druga nacionalna ali mednarodna nevladna organizacija, Odbor neodvisnih strokovnjakov prek generalnega sekretarja o tem obvesti mednarodne organizacije delodajalcev ali sindikate iz drugega odstavka 27. člena listine in jih povabi, da predložijo mnenja v roku, ki ga sam predpiše.

3. Na podlagi pojasnil, informacij ali mnenj, predloženih v skladu s prvim in drugim odstavkom zgoraj, lahko pogodbenica in organizacija, ki je vložila pritožbo, predložita kakršne koli dodatne pisne informacije ali mnenja v roku, ki ga predpiše Odbor neodvisnih strokovnjakov.

4. Odbor neodvisnih strokovnjakov lahko med obravnavanjem pritožbe organizira razgovor s predstavniki strank.

8. člen

1. Odbor neodvisnih strokovnjakov sestavi poročilo, v katerem opiše, kako je obravnaval pritožbo, in predstavi svoje ugotovitve, ali pogodbenica je ali ni zagotovila zadovoljive uporabe določb listine, navedene v pritožbi.

2. Poročilo se pošlje Odboru ministrov. Pošlje se tudi organizaciji, ki je vložila pritožbo, in pogodbenicam listine, ki pa ga ne smejo objaviti.

Poročilo se pošlje Parlamentarni skupščini in se objavi skupaj s sklepom iz 9. člena ali najkasneje štiri mesece po tem, ko je bilo poslano Odboru ministrov.

9. člen

1. Na podlagi poročila Odbora neodvisnih strokovnjakov Odbor ministrov sprejme sklep z večino oddanih glasov. Če Odbor neodvisnih strokovnjakov ugotovi, da listina ni bila uporabljena na zadovoljiv način, Odbor ministrov z dvotretjinsko večino oddanih glasov sprejme priporočilo, naslovljeno na pogodbenico. V obeh primerih je pravica do glasovanja omejena na pogodbenice listine.

2. Na prošnjo pogodbenice lahko Odbor ministrov, če poročilo Odbora neodvisnih strokovnjakov zastavlja nova vprašanja, odloči z dvotretjinsko večino glasov pogodbenic listine, da se posvetuje z Vladnim odborom.

10. člen

Pogodbenica v naslednjem poročilu, ki ga predloži generalnemu sekretarju v skladu z 21. členom listine, navede informacije o ukrepih, ki jih je sprejela za izvajanje priporočila Odbora ministrov.

11. člen

Členi od 1 do 10 tega protokola se uporabljajo tudi za člene II. dela prvega Dodatnega protokola k listini glede držav pogodbenic navedenega protokola v obsegu, kot so bili ti členi sprejeti.

12. člen

Države pogodbenice tega protokola štejejo, da se prvi odstavek dodatka k listini, ki se nanaša na III. del, glasi:

„Razume se, da listina vsebuje mednarodnopravne obveznosti, katerih izvajanje je samo pod nadzorom, določenim s IV. delom listine in z določbami tega protokola.“

13. člen

1. Ta protokol je na voljo v podpis državam članicam Sveta Evrope, podpisnicam listine, ki lahko privolijo, da jih zavezuje:

- a) podpis brez pridrška ratifikacije, sprejetja ali odobritve ali
- b) podpis s pridržkom ratifikacije, sprejetja ali odobritve, ki mu sledi ratifikacija, sprejetje ali odobritev.

2. Država članica Sveta Evrope ne more izraziti soglasja, da jo ta protokol zavezuje, če ni prej ali hkrati ratificirala listine.

3. Listine o ratifikaciji, sprejetju ali odobritvi se deponirajo pri generalnem sekretarju Sveta Evrope.

14. člen

1. Ta protokol začne veljati prvi dan meseca, ki sledi poteku enega meseca po dnevu, ko je pet držav članic Sveta Evrope v skladu z določbami 13. člena privolilo, da jih protokol zavezuje.

2. Za vsako državo članico, ki kasneje privoli, da jo ta protokol zavezuje, ta začne veljati prvi dan meseca, ki sledi poteku enega meseca po dnevu deponiranja listine o ratifikaciji, sprejetju ali odobritvi.

15. člen

1. Vsaka pogodbenica lahko kadar koli odpove ta protokol, tako da o tem obvesti generalnega sekretarja Sveta Evrope.
2. Taka odpoved začne veljati prvi dan meseca, ki sledi poteku dvanajstih mesecev po dnevu, ko je generalni sekretar prejel tako obvestilo.

16. člen

Generalni sekretar Sveta Evrope obvesti vse države članice Sveta o:

- a) vsakem podpisu;
- b) deponiranju vsake listine o ratifikaciji, sprejetju ali odobritvi;
- c) dnevu začetka veljavnosti tega protokola v skladu s 14. členom;
- d) vsakem drugem aktu, obvestilu ali izjavi v zvezi s tem protokolom.

V potrditev tega so spodaj podpisani, ki so za to pravilno pooblašeni, podpisali ta protokol.

Sklenjeno v Strasbourgu 9. novembra 1995 v angleškem in francoskem jeziku, pri čemer sta obe besedili enako verodostojni, v enem izvodu, ki se deponira v arhivu Sveta Evrope. Generalni sekretar Sveta Evrope vsaki državi članici Sveta Evrope pošlje overjeno kopijo.